

Fakta med snudd på poesi

🕒 09:00 | 17-01-28

LITTERATURRECENSION Staffan Bergsten gläds åt att få sitt vetande vidgat av Roland Hallgrens bok.

Roland Hallgren, *Rytm*. En filosofisk tänkebok. Dialogos. Den första morgonen den första dagen i den första veckan av den första månaden på det första året, då solen för första gången vibrerande av värmen steg upp över horisonten, då föddes rytmen. Så börjar religionsvetenskapsprofessorn Roland Hallgren sin bok *Rytm*. En filosofisk tänkebok. Från skapelsens första morgon och än idag regleras såväl hela universum som varje enskild individ av rytmer. Det låter kanske självklart – på sätt och vis, beroende på hur man definierar ordet.

Hallgren återför det på grekiskans *rhythmus* som betyder regelmässig rörelse och i sin tur avletts av ett verb med betydelsen flyta, rinna. Så snart vi har något som flyter i tiden, dvs tidsmässigt reglerad rörelse, så har vi också rytm. Vi kan t. ex. tala om förfluten tid och antingen detta flöde avser universums utveckling från Big Bang till återvändandet till en tidlös singularitet, eller syftar på människolivets faser från födelse till död,

FAKTA

Litteratur

Roland Hallgren

Rytm

Dialogos

så står vi inför fenomenet rytm. Gott och väl, kan man tycka, men vad ger oss denna begreppsexercis? Hallgrens svar är långt mera konkret och uppdelat i tolv kapitel som i tur och ordning granskar "Naturens rytm", "Kulturens rytm," "Idrott, lek och rytm", "Musik, dans och rytm" osv. Överallt finner han grundläggande rytmiska mönster.

Ett exempel är primitiv religion. Gamla kulturer världen över innehåller sakral rytmisk dans. Dansen rör sig i cirkel runt en mittpunkt, t.ex. ett heligt träd, ackompanjerad av ett slags rytmiserad körsång, ofta med inslag av trummor och primitiva flöjter. I denna ringdans ser Hallgren – och många forskare med honom – ursprunget till all senare musik, Beethovens symfonier såväl som poplåtar. I ett avseende skiljer sig Hallgren från traditionella historiker och filosofer: han är mer intresserad av bred folklig kultur än av så kallad finkultur. Båda har sina bestämda rytmiska mönster.

I kapitlet "Rytm i skrift, ord och tal" snuddar Hallgren vid en rad traditionellt sett viktiga ämnessfärer, bland annat retorik och meter. Givetvis är allt offentligt tal, antingen det är på vers eller prosa, rytmiskt strukturerat. Annars skulle det inte gå fram och ha önskad effekt.

När det gäller just poetisk meter och musikalisk takt är dock framställningen bristfällig. Det verkar t.ex. som om Hallgren tror att ändrim tillämpades redan av antikens grekiska och romerska poeter. Så är inte fallet. Det är först under senare delen av medeltiden som denna versform fick fäste, inte minst tack vare de spanska trubadurerna och senare med sonettdiktare som Dante och Petrarca.

Här och där i sin bok framträder Hallgren själv som poet i den moderna, förment fria versens form. Här ett exempel:

Obeständighet

rörelse

tillvarons innersta väsen

föränderlighet

Rytm

—

Livets och dödens

eviga växelverkan

Rytm

Vad i en text som denna är det som gör den till vers, och i bästa fall även poesi? De korta brutna raderna är ett tecken på att vi står inför en dikt. Men om radbrytningen ska ha den emotionella effekt som poesin eftersträvar måste den följa något slags rytmiskt mönster. Och där, förefaller det mig, brister Hallgren. Vid ett tillfälle kommer han in på denna principiellt viktiga fråga, nämligen när han relaterar poetisk rytm till de kroppsfunktioner som ligger under all subjektivt upplevd rytmik: den regelbundna in- och utandningen samt hjärtats puls. All god poesi uppnår sin effekt genom att ansluta till dessa kroppsliga rytmer vilka även styr våra omedvetna känslor.

Låt oss nu följa ett annat av Hallgrens spår: från hjärtats puls till universums. Astronomerna finner rytmik mönster i den himmelska världen

alltifrån cirkulerande runt ett gravitationscentrum till pulserande stjärnor. På ett jorden närmare plan har vi de av sol och måne betingade växlingarna mellan de olika årstiderna och dygnets stunder. Detta leder vidare till den historiska tidens strukturerande i myterna om jodens skapelse och slutliga undergång. Det senare är dock begränsat till judendom och kristendom, som står i kontrast mot antikens evigt cirkulerande tidsflöde runt de fyra, ständigt återkommande tidsåldrarna järn, koppar silver och guld.

Mycket av det Hallgren har att komma med är välbekant, och styrkan i hans lättlästa bok ligger just i mångfalden som återförs på gemensamma elementära funktioner. Mindre vanligt i vetenskapliga utläggningar är parallellerna till modern popmusik. Mina svårigheter att följa honom där beror på min egen okunnighet. Men att få sitt vetande vidgat: vad kan man mer begära av en populärvetenskaplig bok?

ÄMNE:

BIG BANG

LITTERATURRECENSION

PETRARCA

ROLAND HALLGREN

Staffan Bergsten

Utskriftsdatum: 2017-02-06 16:25:10

Webbadress: <http://www.unt.se/kultur-noje/litteratur/fakta-med-snudd-pa-poesi-4519395.aspx>
